

ДЕРЖАВНА ВЛАДА ТА КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА ЗА ПРАВЛІННЯ ВЛАДИСЛАВА І ГЕРМАНА (1079–1102)

У статті розглядається проблема відносин між католицькою церквою та державною владою у 80–90-х роках XI ст., після перевороту 1079 року. Автор аналізує заходи князя Владислав Германа щодо церковних структур у Польщі за час його правління. Розглянуто питання польсько-німецьких церковних відносин у цей період.

Ключові слова: Галл Анонім єпископ Станіслав, інтердикт, Владислав I Герман, Мешко Болеславович, фундація, інвеститура, Генріх IV, архієпископство.

У 1079 році в Польщі відбулись події, які доволі серйозно змінили життя цієї країни та хід політичної історії. Відбувся перший серйозний конфлікт між князівською(державною) владою та католицькою церквою, обставини якого доволі загадкові та й досі викликають багато запитань у дослідників. Справа в тому, що у квітні 1079 року князь Болеслав II віддав наказ стратити краківського єпископа Станіслава, якого було запідозрено у зраді.

Реакція польського суспільства на страту єпископа Станіслава була однозначно негативною і проти Болеслава II піднялися усі знатні верстви суспільства. Сказати що було головною причиною повстання доволі важко, однак очевидно що в основі лежав сам факт страти єпископа – факт посягання на духовну особу, тим більше коли це робить правитель. Не випадково Галл Анонім, який засуджував вчинок єпископа, все ж писав, що Болеслав не мав права страчувати його, оскільки *не може один помазаник убивати іншого*¹. Князь був вимушений зректись престолу і тікати до Угорщини. До влади приходять Владислав I Герман, який вимушений заново вибудовувати відносини з католицькою церквою.

Основними джерелами при дослідженні даного питання є нарративні тексти, перш за все польські хроніки – «Хроніка діянь князів польських» Галла Аноніма, «Польська історія» Вінцента Кадлубека, Великопольська хроніка та «Хроніки славного королівства Польського» Яна Длугоша. Важливе значення мають німецькі хроніки (Магдебурзькі аннали, «Діяння архієпископів Гамбурзької церкви» Адама Бременського. «Слов'янська хроніка» Гельмольда), «Повість Времених літ» та «Чеська хроніка» Козьми Празького. Цінні відомості для вивчення даної проблеми містять також актові документи (фундаційні грамоти князя Владислава Германа)

Щодо історіографії, то вона в основному лише дотично розглядала дану проблему. Найдетальніше у своїй монографії «Монархія, можновладці та церква до початку XIII ст.» її дослідив Йозеф Добоч. Варто відзначити праці Оскара Галецького та Кшитфофа Бенішкевіча, у яких розглянуто питання відносин Польщі і Риму у цей період, а також оточення Болеслава II і Владислава I Германа. Побічно даної проблематики торкаються праці Марека Дервіча, Марії Мішкевіч та Генріха Лябуди².

Церква була однією з головних сил, які готували переворот 1079 р. причому доволі імовірно, що конфлікт між владою та церквою зав'язався ще до страти єпископа Станіслава. Це видно зокрема за повідомленням Вінцента Кадлубека, який згадує, що Станіслав виступив проти князя якраз під час повернення знатних воїнів. І після страти єпископа стало очевидним, що вся церква виступить проти Болеслава II. Мало того, що це був удар по самій структурі церкви – це було фактично святотацтво, про що говорили навіть прибічники правителя³. Князя не могла врятувати навіть його щедра фундаційна політика попередніх років. Достеменно невідомо про реакцію інших ієрархів церкви, однак якщо врахувати, що вони, зокрема гнєзненський архієпископ Богуміл⁴, зберегли свої посади, то можна припустити, що єпископи підтримали антикнязівський рух.

Престол обійняв молодший брат вигнаного князя Владислав Герман (1079–1102), який скоріш за все був одним з головних ініціаторів перевороту. На початках він не отримав одноосібної влади. Справа в тому що, у скинутого Болеслава II був син Мешко, який за однією з правових традицій Середньовіччя міг претендувати на престол⁵. Власне згадки про Мешка Болеславовича містяться лише у Галла Аноніма⁶. Автор позитивно описує княжича, акцентуючи увагу на його природних якостях та розумі⁷. Хроніст вказує, що довгий час Мешко проживав в Угорщині і знаходився там під покровительством короля Владислава I⁸.

Важко сказати чи мав угорський король якісь політичні плани, пов'язані з польським княжичем, чи це був просто акт доброї волі та християнського милосердя. Перш за все тут слід вбачати акт допомоги, оскільки угорський король Владислав I відзначався ревною християнською поведінкою (не випадково у 1192 р. він був канонізований папою Целестіном III), а також потрібно врахувати той факт, що саме батько Мешка Болеслав II допоміг Владиславу перемогти у внутрішньополітичній боротьбі проти двоюрідного брата Соломона⁹ у 1074–1077 рр.¹⁰.

Очевидно, що Мешко був одним з найвірогідніших претендентів на князівський трон. Це не входило у плани Владислава Германа. Проте він не міг одразу виступити проти княжича. Щодо подальшого життя Мешка Болеславовича відомостей надзвичайно мало. Існує версія, що після того як Мешко повернувся до Польщі, йому в якості ленного володіння було надано Краків. Галл Анонім повідомляє лише про те, що Мешко прибув на батьківщину за запрошенням свого дядька князя Владислава Германа та на його прохання одружився «з руською дівчиною»¹¹ Однак хроніст не вказує нам імені дружини Мешка. Ян Длугош вказує, що це була княжна Євдоксія Ізяславівна, донька князя Ізяслава Ярославича та сестра князя Святополка Ізяславовича, причому канонік вказує, що шлюб було здійснено за порадою (чи можливо наполяганням) Владислава¹². Однак існує припущення, що Длугош міг сплутати ім'я дружини Мешка Болеславовича з іменем дружини князя Мешка III Старого, яку також звали Євдоксія Ізяславівна¹³ і хроніст переплутав імена, які були вибиті на надгробку Мешка III¹⁴. Існує також інша гіпотеза, яка твердить що дружиною Мешка Болеславовича була Катерина Всеволодівна, донька князя Всеволода Ярославовича¹⁵, але варто зазначити, що про неї існує лише одна писемна згадка у «Повісті временних літ», яка оповідає про її смерть у 1108 р.¹⁶.

Для Владислава Германа згодом постало питання, як бути далі в цій ситуації. Справа в тому що у нього на момент одруження Мешка уже було двоє синів – Збігнєв (народився у 1070 р.) та Болеслав (народився у 1086 р.) і назрівала проблема спадкоємця князівського престолу. Галл вказує, що Мешко Болеславович користувався надзвичайно великою популярністю в Польщі¹⁷ Наскільки достовірні ці повідомлення сказати доволі складно, хроніст міг певною мірою прикрашати реальність, оскільки Галл не надто позитивно сприйняв переворот 1079 року,

хоча і засуджував дії князя. Разом з тим частина поляків могла не підтримувати Владислава і пов'язувала певні сподівання на воцаріння Мешка. Однак у 1089 році молодий князь раптово помирає. Галл пише, що його смерть носила насильницький характер¹⁸. Аналогічно насильницький характер смерті підтверджує і Вінцент Кадлубек, однак він згадує сам факт отруєння Мешка та пов'язує його скоріш з своєрідним злим фатумом, який передався йому за гріхи його батька Болеслава¹⁹.

Фактично Галл звинувачує у смерті не стільки самого князя Владислава, а скоріш його оточення, яке нібито побоювалось можливого переслідування через участь у перевороті 1079 р. Ймовірно, що таким чином хроніст натякає на можливу причетність до цього злочину самого Владислава. Подібні вчинки загалом часто використовувались у тогочасній політичній боротьбі і смерть Мешка була вигідною князю Владиславу. Але варто відзначити, що у Середньовіччі смерть у молодому віці була частим явищем, особливо враховуючи санітарно-гігієнічні норми у тогочасній Європі, поширені епідемії та розвиток медицини. Питання щодо причин смерті Мешка ускладнюється ще й тим, що у джерелах немає детального опису його смерті, що дало б можливість за симптомами встановити характер смерті. Владислав уже не мав перешкод щодо встановлення власної лінії спадковості трону.

Владислав прийшов до влади в результаті збройного виступу, в якому далеко не останню роль відіграла церква. Звичайно, що одним з головних завдань для нього було упокорення тих самих *milites*, які й позбавили його брата престолу²⁰. Однак, як і у його батька та брата, ще одним важливим завданням для нового правителя було налагодження відносин з церквою, яка була явно незадоволеною діями влади. Необхідно було також повернути і соціальну опору, оскільки у виступі 1079 р. взяли участь майже всі соціальні верстви. Також церкві була необхідна допомога держави. Відразу після страти єпископа Станіслава на польські землі було накладено інтердикт²¹ папою Григорієм VII, як покарання за страту Станіслава.²² Часто інтердикт накладався на населення цілої країни або міста, набагато рідше – на окремих осіб²³. Зокрема про це повідомляє Каталог краківських архієпископів (у своїй свентокшицькій редакції)²⁴. Також відомості про це містяться у одній з редакцій Свенткшицького рочніка, яка датується XV ст., причому автор навіть переписав текст грамоти, яка накладала інтердикт на землі Краківського єпископства²⁵. Разом з тим ні Галл Анонім, ні Вінцент Кадлубек, ні Великопольська хроніка не повідомляють про накладення інтердикту чи на всій території Польщі, чи на території одного з єпископств. Існують докази як на підтримку, так і на заперечення цієї події. Наприклад у 1080 р. Владислав Герман одружився з чеською княжною Юдитою, однак інтердикт забороняв би будь-які церковні дії на цих теренах (Хоча якщо інтердикт був введений лише для Краківського єпископства, то вінчання могло відбутись у Гнезно). Підтвердженням накладення інтердикту стосовно Краківського єпископства можуть служити повідомлення Рочніка краківського капітула, про призначення краківського єпископа Ламберта було призначено аж у 1082 р, через три роки після страти Станіслава. Ось ці повідомлення:

1079 Beatus Stanislaus martizatus est

*1082 Lambertus in episcopum Cracoviensem ordinatur*²⁶.

Власне відбулось офіційне підтвердження призначення єпископа Ламберта на кафедру у Кракові з боку римської курії. Можливо, що зняття інтердикту було пов'язано як з дипломатичними зусиллями Владислава²⁷ так і з смертю Болеслава II у 1081 р.²⁸, як основного винуватця убивства. Владислав виступав за зняття інтердикту, оскільки це накладало на нього клеймо проклятого правителя.

Важливим аспектом була фундаційна діяльність князя Владислава. Звичайно, що вона була набагато меншою ніж фундації його батька князя Казимира та його брата князя Болеслава. Головним чином його пожертви були пов'язані з необхідністю потомства. Справа в тому, що шлюб з княжною Юдитою довгий час був бездітний. Хоча у князя і був син Збігнев, але йому було потрібне потомство і від шлюбу з Юдитою. Тому Владислав активно робив пожертви на монастирі. Зокрема Галл Анонім наводить текст однієї з грамот, які супроводжували пожертвування монастирю святого Егідія у Провансі:

Владислав, Божою Милістю князь Польщі та Юдита, його законна дружина, відправляють достоповажному Оділону, аббату монастиря св. Егідія, та його братії вираження найнижчої покірності. Так як ми почули, що св. Егідій прославився своєю найвеличнішою милістю, і що він, згідно сили влади, дарованої йому Богом, є ревним помічником віруючих, ми, сподіваючись на потомство, приносимо йому дари в знак нашого шанування та смиренно благаємо, щоб ваші святі молитви допомогли у виконанні нашого прохання²⁹

Також Владислав побудував біля Сандомира церкву присвячену святому Егідію³⁰. У 1086 році у подружжя народився син Болеслав, однак невдовзі Юдита померла. Ще однією важливою подією, яка зблизила церкву та владу стало перенесення мощів єпископа Станіслава до Кракова, яке відбулось у цьому ж 1086 році³¹. Відомості про цю подію містяться у багатьох джерелах, зокрема у Вінцента Кадлубека, у життєписах святого Станіслава, у рочніках³². Загалом ця подія мала велике значення. Владислав таким чином намагався реабілітуватись в очах духовенства за вчинки свого брата Болеслава. Окрім того для середньовічної людини такі вчинки завжди мали важливе значення. Також можна побачити і політичний аспект. Окрім того, що Владислав таким чином підіймав значення Кракова в системі Польської держави, це ще й був перший крок до канонізації Станіслава, а це у подальшому дозволяло зміцнити становище загалом Польської церкви, в тому числі і у протистоянні з німецькими архієпископствами.

Загалом князь Владислав Герман відзначився активними фундаціями на розвиток Краківської кафедри. Так у 1088 році у Кракові було збудовано собор св. Вацлава і що важливо було призначено 24 каноніки з надання їм пребендів земельних володінь³³. Як бачимо, Владислав активно добивався присвоєння Краківській кафедрі статусу архієпископства, що відповідало як державним так і церковним потребам. Також варто відзначити крупне пожертвування Бамберзькому монастирю на суму в 2 злотих³⁴. Це доволі значна сума, як на ті часи.

Загалом варто відзначити, що відносини між князем Владиславом та католицькою церквою відзначались сприятливими тенденціями. Знову повернулись тенденції Казимира Справедливого—владі була потрібна церква, а церкві – державна влада.

Католицька церква в Польській державі від самого початку християнізації польських земель мала м'яко кажучи напружені відносини з німецькими церковними установами. Ще у 968 році була створена Магдебурзьке архієпископство. Як правило в історичній науці цей акт трактується не лише з точки зору самого заснування кафедри, але і з погляду поширення німецького церковного впливу на слов'янські землі. Навіть у самому тексті грамоти про заснування мовиться, що Оттон I постановив обрати саме для слов'янських земель архієпископа Адальберта. До кінця X ст. фактично тривало відкрите польсько-німецьке церковне протистояння, яке завершилось лише у 1000 році рішеннями Гнезненського з'їзду, за якими імператор Оттон поступився всіма правами Імперії щодо церкви у Польщі³⁵.

Після Гнезненського з'їзду особливого протистояння між двома країнами у церковній сфері не помічалось. Звичайно відносини важко було назвати теплими особливо враховуючи

постійні війни між Польщею та Імперією у часи правління Мєшка II Ламберта (1025–1034), але після язичницького повстання 1037–1039 рр. ситуація дещо змінилась. Власне самі німецькі правителі не були зацікавлені у знищенні Польської держави і що найголовніше, їм не була потрібна ліквідація церковної структури на цих новонавернутих землях, оскільки при відновленні церковної організації польські єпископства потрапляли до орбіти німецьких архієпископств, тому що Рим явно би не признав самостійними єпископства, які були створені рік чи два до того. А повстання повністю знищило усі церковні організації на польських теренах. Однак князь Казимир зробив хитрий дипломатичний хід. У 1046 році на його прохання папа Бенедикт IX відновив краківське архієпископство, призначивши керівником кафедри Аарона, який отримав право одягати у святкові дні палліум – спеціальний святковий одяг³⁶. Казимир навмисне не відновлював кафедру в Гнезно, оскільки столиця була ближче до німецьких земель. Це було пов'язано з тим, що князь не хотів підпорядкування польської церкви Магдебурзькому архієпископству, а це неминуче виходило з розрахунку тогочасної церковно-політичної ситуації³⁷. За правління Казимира I (1037–1058) та Болеслава II (1058–1079) відносини продовжували залишатись прохолодними. У 50-х роках Казимир зумів добитись відновлення у Сілезії Вроцлавського єпископства. Тут було декілька причин. Ці землі здавна відзначались язичницькими настроями³⁸. Також наявність тут церковної організації дозволяла посилити у Сілезії вплив Польщі і зберегти її як частину держави П'ястів. Ще однією причиною відновлення єпископства був і той факт, що польській владі було необхідно посилити свій вплив у церкві на випадок суперечок щодо залежності польської церкви від Магдебурзького архієпископства. У 1057 році відбувся з'їзд єпископів у місті Похльде, який затвердив створення єпископства у Вроцлаві. Це не могло сподобатись магдебурзьким ієрархам, однак як Польща так і Імперія були зацікавлені у збереженні мирних та добросусідських відносин³⁹, тому це питання було вирішено мирно.

Болеслав II також добився вагомих успіхів для польської церкви. Саме за його правління постало питання відновлення єпископату у Гнезно. Багато в чому це було пов'язано з тим, що сам факт існування Гнезненської кафедри символізував повторну реалізацію рішення з'їзду 1000 року та створення самостійної польської церкви, яка була б незалежною від німецьких архієпископств. Болеслав II вибрав доволі вдалий час для реалізації цього наміру. У католицькій церкві набирала оберти клонійський рух реформаторів, який якраз і вийшов з монастирів бенедиктинського ордену. Князь уже заробив собі авторитет серед церковних кіл своєю щедрою підтримкою монастирів у Польщі і тому міг розраховувати на підтримку клонійців у питанні відновлення єпископської кафедри у Гнезно. І ось у 1075 р. папа Григорій VII у своєму листі до Болеслава II надав санкцію на відновлення єпископської кафедри у Гнезно⁴⁰.

Переворот 1079 року поставив перед Імперією питання щодо того, як у подальшому будуть розвиватись польсько-німецькі відносини. Спочатку Польща була заклопотана питанням скасування папського інтердикту, накладеного на Краківське архієпископство. У 1082 році інтердикт було скасовано. Власне тут раптово вклинилась і Чеська держава. Саме у цей час дещо загострились відносини між імператором Генріхом IV та чеським князем Вратиславом за прикордонні землі, зокрема за Лужицьку марку, в якій перемогли чехи⁴¹.

Польща була нейтральною у цьому конфлікті. Чехію Владислав не міг підтримувати через давню ворожнечу, а Імперію – через свій союз з папою Григорієм VII⁴², хоча скоріш сприятливіше ставився до Чехії, через шлюб з князівною Юдитою, благочестя та доброти якої відзначав Козьма Празький⁴³. Проте змінилась ситуація в Римі. Генріх IV зумів скликати собор, який позбавив

Григорія VII повноважень та обрав папою пармського єпископа Гіберта (під ім'ям Клемент III). Однак більшість єпископів в Італії не підтримали цього рішення і фактично вибухнула війна. Генріх IV ввів свої війська до Риму, а Григорій VII, який переховувався в замку Святого Ангела звернувся до норманського герцога Роберта Гвіскара. 24 травня 1084 року нормани увірвалися в місто та вчинили дику різанину. Римляни обурені цим перейшли на бік Генріха IV і Григорій VII був змушений тікати. Новим папою колегія кардиналів обрала абата монастиря Монте-Кассіно Дезидерія під ім'ям Віктор III, хоча за повідомленнями Магдебурзьких анналів вибори відбувались під тиском норманів⁴⁴.

Інші джерела хоча і повідомляють, про те, що Дезидерій зійшов на престол уже важко хворим⁴⁵, проте відзначають, що він не був сліпим пішаком в руках норманів⁴⁶. Однак уже у 1087 році після його смерті папою було обрано єпископа Остії Одо де Лажері під ім'ям Урбана II, майбутнього знаменитого зачинателя хрестоносного руху.

Владислав опинився у дуже сутужній ситуації, оскільки у цьому протистоянні підтримував папу Григорія VII та його прибічників⁴⁷. Це могло мати доволі небезпечні наслідки для польської церкви, оскільки Генріх міг скористатися своїми успіхами у ватиканській міжусобиці та поступово підпорядкувати собі і польські єпископства. Одним з таких випадків стали події 1085–1086 року. Саме у цей час Генріх IV та Вратислав зуміли досягти домовленості щодо перемир'я, які були винесені на Майнцький собор. Козьма Празький описує, що німецький імператор призначив Вростилава правителем Польщі та повелів Трірському архієпископу Егільберту провести коронацію в Празі⁴⁸. Окрім того, що Вратислав отримав королівську корону Чехії, Генріх надав йому і титул «короля Польщі», таким чином поставивши Владислава Германа у васальну залежність від Чехії.

Владислав був вимушений вжити контрзаходи. Одним з таких став шлюб з сестрою Генріха Юдитою⁴⁹. Точна дата невідома, але як правило вона коливається між 1087 та 1089 рр. Важливим було також те, що раніше Юдита (Софія) була дружиною угорського короля Соломона і навіть по його смерті зберегла титул «королеви». Це, а також те, що Владислав ставав прямим родичем Генріха мало переважити титул «короля Польщі», яким володів Вратислав. Фактично польський правитель ставав членом імператорської сім'ї. Звичайно, це не давало йому можливість брати участь у внутрішньоімперських справах, але у майбутньому цю змогу могли б отримати його спадкоємці та й сам Владислав міг на певний час отримати своєрідний імунітет від втручання у польські справи як німецьких графів, так і церковників.

Вельми важливим у цьому руслі було і вищезгадане перенесення останків єпископа Станіслава до Кракова⁵⁰. Таким чином князь хотів зміцнити статус Краківського єпископства, оскільки сам факт такого переносу означав, що єпископ Станіслав буде канонізований. Як відомо, знаходження мощів святого у той час підкріплювало статус даного церковного центру, а це для Польської церкви у цей час було надзвичайно важливо.

Одночасно Владислав прагнув також заручитись і підтримкою самих німецьких церковників. Ще з часів княгині Рихези, дружини Мешка II Ламберта та матері Казимира I Відновителя були поширені фундації не лише польським, але і німецьким монастирям, тим більше пожалування бенедиктинцям⁵¹. Тому в цьому контексті можна розглядати і вище згадуване пожалування Владислава Бамберзькому собору, яке було зроблене десь між 1087 та 1092 рр.⁵². У документі мовиться про те, що кошти розміром у два злоті можуть використовуватись лише на потреби єпархії⁵³, а відповідальними за це є бамберзький єпископ Руперт та інші місцеві каноніки⁵⁴. Таким чином, Владислав прагнув привернути на свій бік німецьких каноніків, тим більше, що Бамберзький собор був одним з 7 імперських соборів.

90-ті роки XI ст. були позначені спробами Владислава вирішити «поморське питання» – тобто остаточно приєднати та християнізувати Помор'я. Однак ці війни не були надто вдалимими. У 1090 році польські війська розбили помор'ян, однак не змогли утримати контроль над країною⁵⁵. У 1091 р. поляки знову увійшли в Помор'я, однак битва на річці Нотець не принесла перемоги жодній стороні⁵⁶. Так само безуспішною була облога фортеці Накло, де брали участь і чеські воїни⁵⁷. Ці невдачі послаблювали авторитет самого князя як всередині країни так і на міжнародній арені. Однак цими походами, хоч і не вдалимими до певного часу тримались більш-менш гармонійні відносини з Імперією та особливо з німецькими церковними установами, для яких християнізація Помор'я також залишалась однією з головних цілей.

Отже, як бачимо, відносини між церквою та князем розвивались доволі гармонійно, Загалом можемо дійти висновку, що в цей період князівська влада намагається проводити політику гармонізації відносин з церквою, які дещо погіршились після перевороту 1079 р. Князь Владислав Герман активно добивався взаєморозуміння з церквою для зміцнення свого становища, а церква була зацікавлена у співпраці задля подолання папського інтердикту, який було накладено на Краківське єпископство у 1079 р. Що ж до польсько-німецьких церковних відносин, то варто зазначити, що вони проходили під знаком конфлікту Імперії та папства, а також спроб реалізації поморської політики Польщі, і тому можна спостерігати відсутність конфліктів, а також певну співпрацю щодо Помор'я.

---

¹ sed hoc dicere licet, quod non debuit christianus in christianos peccatum quodlibet corporaliter vindica Galla kronika// Monumenta Poloniae Historica. T I. – Lwow: Drukarnia Zakladu im. Ossolinskich, 1864. – S. 422.

² Dobocz J. Monarchia i moźni wobec Kościoła w Polsce do początku XIII wieku. – Poznan: Wydawnictwo Poznanskie, 2002. – 542 s.; Derwich M. Najstarsze klasztory na ziemiach polskich (do konca XII wieku) // Kosciol w monarchiach Przemyślidów i Piastow. – Poznan, 2009. – S. 220–221; Labuda G. Szkice historyczne jedenastego wieku I. Najstarsze klasztory w Polsce // Archeologia Historica Polona. – 1995. – Tom 2. – S. 28–29.

³ Мається на увазі цитата з Галла про помазаників: sed hoc dicere licet, quod non debuit christianus in christianos peccatum quodlibet corporaliter vindicare Ibidem. – S. 422.

⁴ Щодо Богуміла, то якраз єдина джерельна згадка говорить, що він очолював кафедру до 1092 року 1092 Bogumylus archiepiscopus obiit Rocznik Swietokrzyski Dawny // Monumenta Poloniae Historica. – Lwow: Drukarnia Zakladu im. Ossolinskich, 1872. – T II. – S. 773.

⁵ Все Середньовіччя у тогочасній Європі (а особливо у слов'янських країнах) тривало суперництво двох традицій престолонаслідування – салічної (від батька до сина) та ліствичної (від брата до брата). Мешко міг претендувати згідно салічної традиції.

⁶ Gall Anonim Liber I, XIX.

⁷ Ipse nimi rum puer coretaneos omnes et Ungaros et Polonos honestis moribus et pulcritudine superabat, omniumque mentes in se futuri spe dominii signis evidentibus provocabat Ibidem. – S. 423 – 424.

⁸ Illum enim puerum rex Ungarorum Wladislavus mortuo patre nutriebat, eumque loco filii parentis gratia diligebat Ibidem. – S. 423.

⁹ Галл взагалі попросту називає Владислава «ставлеником Болеслава» Bolezlaus Wladislamm suum regem appellabat, Wladislaus se per eum regem cognoscebat. Ibid. – S. 423.

¹⁰ У цих роках правив старший брат Владислав Геза, після смерті якого у 1077 р. трон дістався Владиславу.

¹¹ unde placuit patruo suo Wladislavo) duci puerum in Poloniam sinistro alite revocare, eumque Ruthena puella) fatis invidentibus uxore Galla kronika – S. 423.

¹² Jana Długosza Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego Księga III–IV 1039–1139. – Warsyawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009. – S. 194.

¹³ Це була дочка київського князя Ізяслава Мстиславовича та правнучка Володимира Мономаха.

¹⁴ Такої думки зокрема дотримується Кристина Перадська у коментарях до видання Яна Длугоша див. Jana Długosza Roczniki czyli kroniki. – S. 194. Також до подібних висновків свого дотримувалася Освальд

Бальцер див. Balzer O. Genealogia Piastów. – Kraków, 1895. – S. 115.

¹⁵ Benyskiewicz, W kręgu Bolesława Szczodrego i Władysława Hermana. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2010. – S. 106.

¹⁶ в се же лѣто прѣстависа. И Єрина I Всеволожа дщерь. мѣца июла. въ. ꙗѣд Летопись Русская по Ипатьевскому списку // Полное собрание русских летописей. – СПб., 1908. – Т. 2. – 638 с.

¹⁷ Uxoratus ergo adolescens imberbis et formosus sic morose, sic sapienter se habebat, sic antiquum morem antecessorum gerebat, quod affectu mirabili toti patriae complacebat Galla kronika. – S. 422.

¹⁸ Aiunt enim quosdam aemulos, timentes ne patris iniuriam) vindicaret, veneno puerum bonae indolis peremisse), quosdam vero qui cum eo biberunt vix mortis periculum evasisse Ibidem.

¹⁹ Mistrza Wincentego Kronika Polska// Monumenta Poloniae Historica. Lwów: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1872. – T. II. – S. 299.

²⁰ Dobocz J. Monarchia i możni wobec Kościoła w Polsce do początku XIII wieku. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2002. – S. 156 – 157.

²¹ Інтердикт – це тимчасова заборона всіх церковних дій і треб, наприклад, миропомазання, сповіді, одружень, євхаристії.

²² Ibidem. – S. 157.

²³ Інтердикт на окрему особу називається excommunicatio і фактично означає відлучення від церкви.

²⁴ Post cuius mortem in toto regno Poloniae interdictum fu it et annis quatuor sedes Cracoviensis vacavit Katalogi biskupów krakowskich. Redakcja IVświątokrzyska// Monumenta Poloniae Historica s.n. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo naukowe, 1974. – S. 55.

²⁵ Dobocz J. Monarchia i możni... – S. 157.

²⁶ Rocznik Kapitulny Krakowski // Monumenta Poloniae Historica. Lwów: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1872. – T. II. – S. 796–797.

²⁷ Halecki Oskar Sacrum Poloniae Millenium. – Rzym: Typis Pontificiae Universitatis Gregorianaе, 1966. – S. 95–96.

²⁸ Dobocz J. Monarchia i możni. – S. 159.

²⁹ Wadislalls, Dei gralia dus Poloniae, et Iuditha, legitima coniu. eius O(diloni) venerabili abbati sancti Egidii cuntsque fratribus humillimae devotionis obsequium. Audita fama, quod sanctus Egidius prorogalivae pielatis praemineat dignitate, et quod promptus sit adiutor, sibi data divinitus potestate, pro spe sobolis munera silbi nostrae devotionis offerimus, vestrasque sanctas orationes in auxilium nostrae petilionis humiliter imploramus. Galla kronika. – S. 426.

³⁰ Dobocz J. Monarchia i możni... – S. 160.

³¹ Інша ймовірна дата 1088 рік.

³² Порівняльна таблиця повіомлень міститься у праці Йозефа Добоша Dobocz J. Monarchia i możni... – S. 161.

³³ Kronika Bogusława i Godisława Paska// Monumenta Poloniae Historica. T. I. – Lwów: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1872. – S. 493.

³⁴ Dokument Władysława Hermana dla kościoła w Bambergu[Електронний ресурс]Режим доступу http://chomikuj.pl/julpiech/Dokumenty/PALEOGRAFIA/Dokument+W*c5*82adys*c5*82awa+Hermana+dla+ko*c5*9bcio*c5*82a+w+Bambergu,1192459428.doc

³⁵ Galla chronika. – S. 401.

³⁶ Tibi quoque, archiepiscopo, concedimus pallium diebus sollempnibus deferendum Ibidem.

³⁷ Halecki Oskar Sacrum Poloniae Millenium... – S. 76.

³⁸ Miskevicz M. Zycie codzienne mieszkancow ziem polskich we wczesnym sredniowieczu. – Warszawa:TRIO, 2010. – S. 154.

³⁹ Особливо в цьому була зацікавлена Польща, яка лише незадовго до цього переживала масштабний внутрішньополітичний конфлікт.

⁴⁰ Ориг. quod est fidelium congregatio pertinere videntur, quae emendanda sunt, aut ipsi juxta sanctorum patrum diffiniant, aut nobis diffinienda referant List Grzegorza VII Papieża do Bolesława Smiałego// Monumenta Poloniae Historica. T. I. – Lwów: Drukarnia Zakładu im. Ossolinskich, 1864 – S. 368

⁴¹ Cosmae Pragensis Chronica Boeorum// Monumenta Germaniae Historica Scriptorum rerum Germanicarum, Nova series. – Berlin:Apud Weidmannos, 1923. – S. 133.

⁴² Halecki Oskar Sacrum Poloniae Millenium... – S. 97.

⁴³ Nec cum esset sterilis, semetipsam semper mactabat, offerens vivam hostiam Deo cum lacrimis, vacans

elemosinis, viduis subveniebat et orphanis Cosmae Pragensis Chronica Boeorum... – S. 133.

⁴⁴ Annales Magdeburgenses... – S. 178.

⁴⁵ Chronica monasterii Casinensis // Monumenta Germaniae Historica Scriptorum. – Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 1923. – S. 455.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Halecki O. Sacrum Poloniae Millenium... – S. 97.

⁴⁸ Cosmae Pragensis Chronica Boeorum... – S. 135.

⁴⁹ Відразу після весілля Юдита змінила ім'я на Софія, щоб відрізнятись від попередньої дружини Владислава Германа

⁵⁰ 1088. Sacrum corpus beati Stanuslai Lambertus episcopus et canonici Cracovienses transtulcrunt ad eclesiam maiorem cum debita reverencia de Rupella et de ecclesia protune sancti Michaelus Rocznik Kapitulny Krakowski... – S. 798.

⁵¹ Див. Derwich M. Najstarsze klasztory na ziemiach polskich (do konca XII wieku) // Kosciol w monarchiach Przemyslidów i Piastow. – Poznan, 2009. – S. 220 – 221, Labuda G. Szkice historyczne jedenastego wieku I. Najstarsze klasztory w Polsce // Archeologia Historica Polona. – 1995. – Tom 2. – S. 28–29.

⁵² Dobocz J. Monarchia i możni. – S. 159.

⁵³ ea uidelicet ratione, ut nulla cogente necessitate eedem cruces ab eadem ecclesia nec ab episcopo nec ab aliquo umquam auferantur, sed ad honorem eiusdem ecclesie et in testimonium mee oblationis reseruentur Dokument Władysława Hermana dla kościoła w Bambergu. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://chomikuj.pl/julpiech/Dokumenty/PALEOGRAFIA/Dokument+W*c5*82adys*c5*82awa+Hermana+dla+ko*c5*9bcio*c5*82a+w+Bambergu,1192459428.doc

⁵⁴ interpellante G[umpone] nuncio fratrum et domini Rotperti eiusdem loci VII episcopi, reddiderim per manus Eberhardi et Henrici episcoporum, eiusdem Babenbergensis ecclesie fratrum Ibidem.

⁵⁵ Galla kronika. – S. 429–430.

⁵⁶ Як пише Галл це було пов'язано з тим, що поляки не дочекавшись завершення посту вирушили в похід. Ibidem. – S. 429–430.

⁵⁷ Itemque de Bohemia tribus aciebus In auxilium evucatis, Pomoranium invadit Wladislavus circa sancti solempnia Michaelis. Ibidem.

В статье рассматривается проблема отношений между католической церковью и государственной властью в 80–90-х годах XI в., после переворота 1079 года. Автор анализирует меры князя Владислав Германа относительно церковных структур в Польше во времена его правления. Рассмотрены вопросы польско-немецких церковных отношений в данный период.

Ключевые слова: Галл Аноним, епископ Станислав, интердикт, Владислав I Герман, Мешко Болеславович, фонд, инвеститура, Генрих IV, архиепископство.

The article deals with the problem of relations between the Catholic Church and the state power in the 1080–1090s, after the 1079 coup d'etat. The author analyzes the actions of prince Władysław I Herman on the church structures in Poland during his reign. In the article the historian attempts to address the issues of Polish-German church relations during this period.

Keywords: Gallus Anonymus, bishop Stanislaus, interdict, Władysław Herman, Mieszko Bolesławowicz, foundation, investiture, Henry IV of Holy Roman Empire, Archbishopric.